

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. — Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 27.09.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

4. Піонерія України.:1917-1941. Збірник. – К.:1979.
5. Культурне будівництво в Українській РСР. Т. 1. – К.: 1960. – С. 80-99
6. Нудлін Б. Сторінки піонерського літопису. – К.: 1962.
7. Нариси Українського шкільництва / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: 1996. – С. 256-259.
8. Журнал : Дитячий рух. – 1930. – №№ 1, 2, 3.
9. Сторінки піонерського літопису. – К.: ЦК ЛКСМУ, 1979. – С. 163.

Одержано редакцією 02.09.2002.

УДК: 372. 017
КАНЦЕМАЛ

П. П.

ДО ПИТАННЯ ПРО НАВЧАННЯ УЧНІВ ОЗДОБЛЕННЮ ВИРОБІВ ЗАСОБАМИ ГРАВІРУВАННЯ В ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

Декоративно–прикладне мистецтво – це процес пізнання і перетворення дійсності. Пізнання дійсності при цьому включає дослідження, експерименти тощо. Отримані при цьому знання стають необхідною теоретичною і практичною основою у подальшому вивченні декоративно–прикладного мистецтва, виборі професії та визначенні життєвого шляху. Зауважуючи, що на початковій стадії процесу творчості школярі набувають наукових знань, головне завдання народних промислів – навчання творчості, розвиток самостійного продуктивного мислення. Велике значення у здійсненні єдності естетичного і трудового виховання учнів, в їх духовному розвитку мають заняття декоративно–прикладним мистецтвом, започаткованим на народній творчості.

Декоративно–прикладне мистецтво – це область мистецтва, яка слугує художньому формуванню матеріальної сфери, створеною людьми. Це мистецтво поряд з розділенням за практичним призначенням (меблі, тканина, знаряддя праці і т. п.), класифікується за матеріалами, які використовуються (деревина, метали, кераміка, текстиль тощо), за технікою виконання (різьба, розпис, інкрустація, мозаїка, гравірування і т. п.). Завдяки поєднанню техніки і технологічних прийомів обробки матеріалів з художнім творінням і мистецтвом досягається особлива декоративна виразність предмета і його краса. Для жителів України вироби з деревини, кістки, рогу, металу є невід’ємною частиною побуту. Прагнення прикрасити свій дім, естетично оздобити той чи інший виріб є характерною рисою українців. Саме тому художня обробка матеріалів є національним видом мистецтва. Широка палітра видів обробки дозволяє займатися цією справою з раннього дитинства до глибокої старості. [1; 4]

На Україні з давніх-давен застосовують різні види художньої обробки деревини – плоскорельєфне і об’ємне різьблення. Крім цих видів пізніше з’являються прорізне чи ажурне різьблення. Геометрична різьба в основі має всі можливі комбінації простеньких, зовні не складних, геометричних форм: кружків, трикутників, смужок. Мистецтво тут полягає в тому, що умілим поєднанням цих простих елементів створюється складний багатий візерунок.

Другим важливим видом різьби дуже давнім за своїм походженням була плоскорельєфна різьба. Сама назва різьби показує, що основу її складає плоский рельєф. Малюнок утворюється на поверхні дошки чи побутової речі шляхом вибирання, тобто заглиблення фону, навколо майбутнього візерунку. Фон заглиблюється ненабагато, сам малюнок залишається на одному рівні з дошкою. Поряд з плоскорельєфною і високорельєфною різьбою більше розповсюдження отримала різьба об’ємна. Майстри вирізали ложки з фігурними різьбленими ручками, чашки, тощо.

Поряд з художньою обробкою деревини існує багато методів оздоблення різних матеріалів: художня обробка металу, різьба по кістці і рогу, художнє ливарство. Так, художню обробку металу проводять різними методами. Одним із розповсюджених видів є обробка тиском. Цей метод включає штамповку, волочіння, прокатку, вальцовку, ковку. Методом штамповки отримують заготовки предметів для сервіровки стола, таких як ложки, вилки, підноси, блюдечка, чашки і т.п.

Художнє ливарство – спосіб виготовлення художніх металевих виробів для прикрас, а також багатьох деталей для ювелірних виробів. Художні вироби виготовляють різними методами ливарства в нестандартній формі, в кокль, гіпсові форми, горковим ливарством.

Різьба по кістці – мистецтво менш стародавнє порівняно з різьбою по дереву. Так як проста кістка не має красивого відтінку, текстури на відміну від благородної мамонтової чи моржевої то холмогорські майстри винайшли оригінальний метод її декоративного збагачення. Цікавий напрямок в сучасному мистецтві художньої обробки кістки – сюжетне гравірування. Техніка гравірування проста і своєрідна. Металевим інструментом на поверхню моржевого ікла наносять мініатюрні заглиблення, створюючи контур майбутнього малюнка. [2; 5]

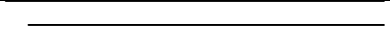

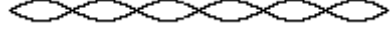
Існує ще багато методів художньої обробки матеріалів. Розглянемо один з основних її видів – гравірування, яке на жаль в меншій мірі застосовується для оздоблення виробів. Адже гравірування на рівні з різьбою по дереву є одним з стародавніх видів мистецтва. Найдавніші пам'ятки гравірувального мистецтва знайдені на території Азії та Кавказі. Це мистецтво було відомо кочовим народам – скіфам. На Русі відомо з X століття. В кінці XIX століття технологічні прийоми досягають високого вдосконалення і професіоналізму. Технологічний процес, прийоми роботи гравірувальника формувались протягом багатьох століть, але багато методів залишаються незмінні і в наші дні. Робота гравірувальника виконується за допомогою рук з використанням різних інструментів, які поділяються на ручні і механічні.

Гравірування вручну здійснюється за допомогою штихелів. При серійному виробництві застосовують механічні засоби для гравірування. Також використовують різні граверні фрези для зачищення і абразивні круги для полірування, якими виконують роботи за допомогою ручної граверної машини. В залежності від операцій, які виконують, підбирається ріжучий інструмент, яким можуть бути клепижи, шліфувальний папір, бори різних конфігурацій. Для роботи по металу, а особливо для написання тексту, застосовуються, в основному, шаровидні бори. З метою досягнення чіткого рельєфу, як правило, сточують кінчик шарика бора. Для нанесення напису на скло до нього на зворотну сторону наклеюють папір з текстом, а лицеву сторону змащують рослинним маслом, яке під час різання скла бором запобігає розпилюванню скляного пилу і дає можливість читати текст.

Для обробки кістки та рогу застосовують також свердла, однак спіральні свердла під час гравірування забиваються кістковим пилом, тому отвори до 3 мм. свердляться перовими свердлами. Ці свердла виготовляють самі майстри зі сталевого дроту, всі грані якого повинні бути ріжучими. Для виконання рельєфного гравірування частіше всього застосовуються саморобні бори. В деяких випадках зручний удосконалений бор чи фреза з гладенько сточеним кінцем. Край бора сточують на абразивному камені, щоб отримана гладенька площина була перпендикулярною до осі бора. Такий бор не буде торкатись ріжучими кромками зображення. При гравіруванні високого рельєфу з глибокими підрізами дуже зручний саморобний бор, виготовлений в формі трьохгранного свердла. Такий ріжучий інструмент може мати в залежності від характеру рельєфу різний діаметр і довжину ріжучої головки. Чим менший його діаметр, тим тонше отримаємо гравірувальний рельєф. [3; 6; 7]

Працюючи з дітьми ми повинні велику увагу звертати на дотримання правил пожежної безпеки. Слідкувати за належним станом як ручних, так і механічних ріжучих інструментів. Гравірувальні машини електробезпечні, і тому ми використовуємо її на гуртових заняттях з школярами.

Головна мета гравірування – надати естетичного вигляду виробу. Але щоб досягти досконалості в декоративному прикладному мистецтві, потрібно розпочинати навчання в гуртку з простих елементів гравірування. Для цього діти повинні навчитись виконувати нескладні види робіт, з цією метою пропонується ряд вправ:

1) пряма лінія – ця вправа дає можливість відчувати інструмент в роботі, звикнути до нього;	
2) хвилясті лінії – ця вправа дає можливість навчитись виконувати плавні переходи;	
3) трикутні лінії – ця вправа дає можливість навчитись робити переходи під прямим кутом при виконанні гравірування;	
4) подвійне переплетіння хвилястих ліній – ця вправа дає можливість навчитись виконувати роботи з дотриманням симетричності двох хвилястих ліній;	
5) перетин двох ламаних ліній з прямими кутами - ця вправа дозволяє навчитись виконувати роботи з двома ламаними лініями з витриманням прямих кутів і симетричності між ними.	

Для виконання даних вправ не потрібно мати складний інструмент. Простий гравірувальний інструмент доступний для учнів середнього шкільного віку (10-12 років). Під час виконання вправ учні знайомляться з особливостями матеріалу і методами його обробки. Важливо слідкувати за дотриманням правил виконання обробки і правильним формуванням загальнотрудових вмінь.

Для організації гурткових занять першого року потрібно зацікавити дітей, щоб вони приходили на заняття з задоволенням. Основною метою занять на цьому етапі є розвиток естетичного смаку, виховання любові до творчої праці, навчання правильним прийомам виконання оздоблювальних робіт.

Завдання 2 го року навчання розширюється. Ускладнюючи види обробки матеріалів керівник повинен більше звертати уваги на індивідуальні здібності кожного учня. Заняття повинні проводитись диференційовано, тому що ряд учнів можуть виконувати складніші види робіт. Розвиток творчих здібностей дітей відбувається через складання композицій майбутніх виробів, застосування різноманітних матеріалів. При вивченні теми „Традиційні методи оздоблення виробів” необхідно врахувати місцеві особливості. Доречно залучати учнів і до пошукової роботи. Досить часто вони можуть знайти цікаву річ, з якої можна зняти копію або познайомитись з традиційними елементами оздоблення. Важливе значення в навчальному процесі гуртка відіграють екскурсії до музеїв, відвідування виставок декоративно-прикладного мистецтва, але основним є заняття з гравірування, особливості якого в наступному:

1. Основне місце на ньому займає практична робота учнів, тому його необхідно проводити на протязі 2 - 3-х год. Звичайний урок не ефективний, так як на практичну роботу залишається мало часу. За більш тривалий час учні можуть виконувати роботу невеликого об'єму з початку до кінця і отримати моральне задоволення.

2. Практична робота учнів будується на базі продуктивної праці. При цьому вони отримують не тільки моральне задоволення, а й матеріальну винагороду, що важливо в підготовці дітей до подальшого трудового життя.

3. На гурткових заняттях учні працюють різним ріжучим інструментом, як ручним так і механічним, тому вони повинні бути спеціально підготовлені з правил безпеки праці.

На практичних заняттях гуртка доцільно застосовувати метод „проб і помилок”, суть якого полягає в тому, що художник (гравірувальник) в пошуках рішення завдання перебирає можливі варіанти і серед них знаходить той, який задовольняє поставленим вимогам. Але крім цього методу існують, більш ефективні методи, які можна і доцільно застосовувати на заняттях з гравірування. Один із них – це метод „мозкового штурму”. Адже одні дітей схильні до генерування ідей, а другі – до їх практичного аналізу, тому можна доручати рішення задач колективу з груп „Генераторів” і „Експертів”. Але головним методом навчання гравірування є показ робочих рухів при виконанні конкретних операцій і дій як в нормальному, так і сповільненому ритмі роботи.

Гравірувальному мистецтву притаманний характер малюнка, особливий лад композиції, який наноситься на площину як своєрідний закінчений візерунок. Побудова таких композицій часто ставить учнів перед складним завданням узагальнення, перетворення природних форм в художні образи. Велику роль в вирішенні цього завдання мають навички, які набуті на уроках образотворчого мистецтва при вивченні розділу “Декоративне малювання”. В той же час при побудові декоративних композицій учні повинні набути ті знання, які дозволяють їм графічними методами передавати на аркуші паперу об'єм предметів, і досягати більшої правдивості витвору - це закони лінійної і просторової перспективи, правила світлотіньового рішення.

Завдання педагога – навчити школярів створювати красиві, експозиційно насичені композиції, котрі ляжуть в основу роботи з конкретним матеріалом (металом, рогом, кісткою, пластмасою тощо). Мотиви для композиції учні можуть брати з оточуючої нас природи. Потрібно тільки спостерігати і робити замальовки майбутніх художніх візерунків. Поштовхом до створення композиції може стати також витвір мистецтва, прослуханий музичний твір і т.п. Можливо, що майбутні композиції у школярів виникають під час аналізу художніх можливостей матеріалу. Учні на гурткових заняттях з гравірування закріплюють знання, отримані на уроках образотворчого мистецтва і трудового навчання, більше пізнають про прикладну хімію, розширюють уявлення про хімічну обробку матеріалів. У школярів формується поняття прямої і безпосередньої залежності підготовки малюнка від технології обробки матеріалу, що є одним із показників уже розвинутого художнього смаку.

Розвиток творчості повинно йти від простого до складного. Як було описано раніше, спочатку учні повинні виконувати прості вправи, але постійно вдосконалювати свої початкові професійні навички. Другим кроком у вдосконаленні майстерності повинна бути практична робота з нанесення малюнка за зразком. Наступним кроком в навчанні повинна бути самостійна робота, яка полягає в тому, що учням дається готовий малюнок з пропущеними елементами, а вони повинні самостійно підібрати інструмент, кріплення і доповнити малюнок. І останнім, завершальним етапом навчання гравірування, є самостійне виконання оздоблення готового виробу.

Використовуючи такий підхід до навчання дітей оздобленню виробів засобами гравірування в процесі гурткової роботи можна впевнено говорити про достатню ефективність формування у них творчого підходу до будь-якої діяльності в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абросимова А.А. Художественная резьба по дереву, кости и рогу. – М.: Высш. шк., 1989. – 160 с.

2. Берман Я.И. *Материалы для художественно оформительских работ*. М.: Высш. шк., 1989. – 95 с.
3. Васильев В.А. *В помощь граверу*. – М.: Леспромиздат, 1990. – 96 с.
4. Гура Л.П. *Прикрась свій дім*. – К.: Техніка, 1988. – 304 с.
5. Легенький Ю.В. *Від ремесла до творчості*. – К.: Час, 1990. – 152 с.
6. Новиков В.П. *Современные художественные изделия из металла*. – Л.: Машиностроение, 1990. – 230 с.
7. Одноралов Н.В. *Декоративная отделка скульптуры и художественных изделий из металла*. – М.: Изобразительное искусство, 1989. – 208 с.

Одержано редакцією 16.09.2002.

УДК: 378. 034

Н. В. КАРДАШ

ПРОБЛЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ З НАРОДНИХ РЕМЕСЕЛ

Наше суспільство змінюється з кожним роком, прогресує, потребує все нових і нових висококваліфікованих спеціалістів у різних галузях науки і техніки. Відповідно до норм та стилю сучасного життя висуваються нові вимоги до освіти – рушійної сили інтелектуального, духовного, культурного розвитку людства. Сучасне суспільство саме визначає кількість мінімальних знань, які необхідні майбутньому поколінню, та форми організації навчального процесу. Як зазначає С.Павх: "нам же потрібна школа, яка б задовольняла прагнення дітей, їхню допитливість, де панувало б повне взаєморозуміння, де домагалися б, щоб дитина здобувати знання, розвивати свої здібності, свої духовні сили на основі власного погляду на життя, власних уявлень та переконань" [5, 5]. Реформи, які зараз впроваджуються у систему середньої освіти – зміни терміну навчання, вимоги до знань та система їх оцінювання – викликали ланцюгову реакцію змін і у структурі освіти вищих навчальних закладів, оскільки між школою і вузом існує неперервний тісний взаємозв'язок. При оцінюванні знань учнів значна увага приділяється не тільки рівню, якості та стійкості засвоєних теоретичних знань, але й використанню творчого підходу при вирішенні поставлених завдань. Отже, як зазначають науковці [4;5;8] та досвід роботи, сучасний вчитель повинен бути не тільки фахівцем, який володіє високим професіоналізмом, але й особистістю, котрій притаманна загальна культура, знання історії, мови та традицій рідного народу. Тому зміст підготовки вчителя повинен містити, як загальноосвітню підготовку, що визначає всебічний розвиток особистості і специфіку професії вчителя, так і ґрунтовну фахову, що визначає предметне спрямування його підготовки.

Національно-демократичні процеси, які відбулися у 90-х роках, викликали хвилю відродження і зміну напрямків розвитку нашої держави, сприяли зверненню до національного надбання українського народу: звичаїв, традицій усної та художньої творчості. Зміни відбулися у всіх сферах суспільної свідомості – політичній, соціально-економічній, культурній та духовній. Переоцінка цінностей, яка відбулася, сприяла перегляду парадигм, які лежали в основі системи навчання і виховання. Національні традиції, родина, сім'я, релігія стають основними складовими сучасної системи виховання, чинниками, на яких ґрунтується виховання. Відповідно до цього у педагогічній науці розвиваються два напрямки – етнопедогогіка та національна педагогіка.

Нововведень потребувала система навчання і виховання як шкіл, так і середньо-професійних та вищих закладів освіти. У шкільні навчальні програми цього часу для різних класів вводяться нові дисципліни, такі як народознавство, українознавство, рідний край, краєзнавство тощо. Зміст таких шкільних предметів як історія України, українська література та трудове навчання оновлюється правдивими трактуванням різних подій та фактів історії української держави, вивченням творчої спадщини забутих і заборонених письменників та окремих видів народних ремесел. Програми, розроблені

ЗМІСТ

<i>Миколі Сергійовичу Янцуру — 50 років</i>	3
Янцур М. С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення	6
Сидоренко В.К., Яровий К.О. Функції моделювання у педагогічній діяльності	16
Войтко А.І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах.....	20
Дещенко О.М. Аналіз теоретичних основ мотивації школярів у їх професійному самовизначенні	23
Павелків О.М. Формування професійних інтересів старшокласників у процесі факультативних занять.....	27
Коломієць М.Б. Мотиваційно-ціннісні аспекти вибору професії вчителя трудового навчання	31
Давидович В.О. Методологія і методи дослідження соціально-професійного зростання молодих робітників-випускників ПТУ	34
Шуťак В.Г. Робота з пластмасами в початкових класах.....	38
Кирильчук Ю.В. Формування у старшокласників креслярсько-графічних навичок на заняттях з професійного навчання.....	41
Хоронжевський О.М. Теоретичні засади формування основ гігієнічної культури учнів в процесі трудової підготовки	43
Сиротенко Т.А., Погорєлова Т.Г. До питання визначення витрат часу на вивчення розділу „Руководілля”.....	46
Щетина Н.П. Психологічні основи графічної діяльності у процесі читання та виконання креслень.....	49
Козяр М.М., Дєєв С.С., Янцур М.С. Дидактичні основи застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів.....	53
Білевич С.В. Історичні передумови інтеграції нарисної геометрії та креслення як навчальних предметів вищого навчального закладу освіти	58
Сингаївський Д.В. Удосконалення змісту підготовки студентів до керівництва технічною творчістю учнів	62
Галатюк Ю.М. Дидактичні механізми організації творчої пізнавальної діяльності.....	65
Бєлошицький О.О. З історії руху юних техніків Київщини	70
Канцємал П.П. Реалізація творчого підходу до оздоблення виробів засобами гравірування в гурткової роботі з учнями	74
Кардаш Н.В. Проблеми фахової підготовки вчителів трудового навчання з народних ремесел.....	76
Титаренко В.П. Естетичне виховання студентів педагогічно-індустріального факультету засобами декоративно-прикладної творчості	79
Стєшенко В.В. Особливості державної атестації випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти в умовах ступеневої освіти	82
Романюк І.М. Модульно-рейтинговий підхід до процесу підготовки військових спеціалістів	86
Кошелєв О.Л., Піддубна Н.Г. Удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі шляхом формування в студентів процедур і операцій творчої пізнавальної діяльності	91
Лучкіна Л.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів технічного фаху засобами художньої літератури	95
Задорожна Л.В. Обґрунтування педагогіки як науки та мистецтва в педагогічних працях М.І. Дємкова.....	98
Зінченко Н.А. Критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду дитини	101
Сілкова Е.О. Внесок українських вчених в розробку особистісно-орієнтованих моделей навчання	108
Осницька Т.Р. С.Я. Дем’янчук про виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння.....	111
Гавриш Н.В. Словесна творчість як компонент художньо-мовленнєвої діяльності дітей в контексті використання синтезу мистецтв	113
Янцур Л.А. Ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва.....	117
Бондарик М.В. Перші кроки в мистецтві	124
Крайнова Л.В. До проблеми інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільників засобами екологічного виховання.....	127
Бондаренко Н.Б. Шляхи виховання основ духовних цінностей у старших дошкільників у сім’ї.....	132
Корякіна І.В. Особливості підготовки ліворуких дітей шостого року життя до навчання письма	135
Корєнева І.М. Індивідуалізація навчання – як необхідна умова розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.....	140
Журба Л.В. Особливості змісту навчання іноземної мови як другої спеціальності у вищих педагогічних закладів освіти.....	143
Гордій Н.М. Розвиток жіночої освіти в педагогічній журналістиці ХІХ століття.....	148
Загородня Л.П. Розвиток й удосконалення техніки мовлення майбутніх вихователів дошкільного закладу в процесі вивчення курсу "Основи педагогічної майстерності"	154
Чернюшок О.В. Проблема інтеграції теоретичних знань з кольорознавства в практичну діяльність студентів спеціальності “Декоративно-прикладне мистецтво”	159
Пермінова С.О., Хорова педагогічна думка в ХVІІ ст. і «Музикійська грамати́ка» М. Ділецького	162
Шолудько Н.Г. Виховна роль аматорських об’єднань у структурі молодіжного дозвілля.....	167

Димченко С.С. Вплив ідей А. Штогаренка на формування першого українського камерного ансамблю баяністів	169
Тишик О.А. Прогресивна педагогічна думка другої половини XIX століття про необхідність підготовки вчителів співів для народної школи.....	172
Столярчук Б.Й. “Троїста музика” і її роль в українській інструментальній музиці	175
Терлецький М.М. Метроритм і графіка у процесі навчання музиканта-духовика	179
Крусь О.П. Народнописенна творчість волинського краю: традиції, історія.....	185
Фарина М.П. До питання становлення української вокальної педагогіки.....	188
Ярмак Т.М. Інтерпретація фортепіанних творів В.А. Моцарта	190
Хилюк Н.Ф. Теоретико-педагогічні передумови музично-естетичного виховання в Україні	195
Хижко О.В. До проблеми формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ	197
Відомості про авторів	203

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хом'як О.Л.

Здано до набору 18.07.2002 р. Підписано до друку 27.09.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,72. Обл. вид. арк. 29,72. Замовлення № 14/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378   ББК 74.20